Spirit of Bosnia / Duh Bosne
An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

O POSJETI ŠPIONICI I ČEKANIĆIMA SELIMA IZMEĐU SREBRENIKA I GRAČANICE

Thomas J. Butler

Za vrijeme mojih lutanja i obilazaka prekrasnih brda i dolina sjeveroistočne Bosne, u prostoru ograničenom rijekama Spreča, Bosna i Tinja, primijetio sam, kako prijeđašnji periodi bosanske kulture žive još uvijek u toponimima ovih krajeva i pojedinih lokaliteta. [1]
Na primjer, u nazivu ”Panđurište”, jednog sela koje ima nevjerovatan planinski pogled, možemo govoriti o vremenu srednjeg vijeka, kada su grčki trgovci prolazili ovim putem i ostavili tu grčko ime za ”Pazar”. Pored istog, prastarog puta je blizu brdo koje se zove ”Monj”, a koje nas upućuje na vrijeme prvog i drugog vijeka naše ere, kada su rimljani vladali i trgovali u ovoj zemlji. Jer, rimljani su za brdo govorili ”Mons”.
Takođe, prisustvo brojnih lokaliteta širom Bosne, sada opustjelih, sa imenom ”Klisa”, govore da tu gdje se sada ne nalazi ništa, je bila u srednjem vijeku ranokršćanska crkva (ecclesia).

O Špionici
Nedavno, kada smo Djedović i ja bili na malom ”safariju” do jedne sada napuštene kuće, u starome bosansko-otomanskome stilu, blizu Srebrenika, upitao sam kako se ovo mjesto naziva. [2]
”Špionica”, odgovorio je profesor s jednim osmijehom na licu, kad je počeo da objašnjava kako mjesni ljudi nastoje da tumače ime sa pričama o nekim ”špiunima” koji su koristili ovo mjesto za nekakvu špijunažu u davna vremena. Tu sam ga odlučno prekinuo, mogu da kažem, gordo. ”To nema nikave veze sa špiunima”, rekoh… Ova je riječ od staro-indoevropskog korijena ”spil” u značenju ”pećina”. Ima li tu blizu kakva pećina?
Tu nas je jedan od nekadašnjih Djedovićevih studenata vlasnik jedne šestine posjeda na kojem je stara kuća, prekinuo riječima, ”ima jedna velika pećina u blizini.”
Nisam mogao da savladam jedan osmijeh trijumfa. Produžio sam svoju analizu riječi Špionica. To je od opće-slavenske riječi ”spilinica”, koja je kasnije izgubila polu-vokal i postala ”spilnica”, a kada je, u štokavskom dijalektu, ”i” u finalnom položaju prešlo u ”o”, onda je ”spilnica” postala ”spionica”.
Da je ovaj ”spil” iz indo-evropskog jezika možemo potvrditi i činjenicom da postoji njemačka forma ”speelunking”, i da ima i grčkih riječi sa sličnim formama i značenjima.

O Čekanićima

Čekanići su jako pitomo selo, ne više od 20 minuta vožnje od Gračanice. Čekanići su također i postojbina porodice Djedović, što može da objašnjava zašto moj prijatelj me je nekoliko puta dovodio u ovaj lijepi kraj. Put do Čekanića krivuda kroz kultivirane dijelove i postepeno se penje u brda. Ponekad, Djedović zastane na nekom od brežuljaka sa nevjerovatno lijepim vidikom, da bi mi pokazao kako su srpski seljani iz sela u daljini pokušali da protjeraju bošnjake sa svoje zemlje. Još poslije pet godina boravka u Bosni, meni ostane nemoguće razumjeti kako takva ljepota je mogla biti scena krvoprolića i svirepih napada od strane susjeda koji su se do skora nazivali ”prijatelji”.

Ušli smo u selo Čekanići po uskom krivudavom sokaku, mimo novih kuća, i starih, sa ostarjelim ogradama i ambarima. Zatim smo došli do lokalne džamije. Do džamije je bila jedna mala kućica koja se zove ”turbe”. Poslali smo mjesnog dječaka da nađe muteveliju. Dječak se vratio uskoro sa jednim visokim, mršavim i skromno odjevenim čovjekom.

Mutevelija nam je ubrzo otvorio vrata ovog turbeta. Zadivio sam se kad sam vidio dva mezara unutra, jedan sa tipičnim zelenim platnom prostrtim poklonima odjeće i novaca, a drugi bez ikakvog pokrivača, ali zato, lijepo napravljen, kao da ovdje također leži važna ličnost. Djedović je, po njegovoj već uređenoj formuli, zamolio muteveliju da objasni istoriju ova dva mezara u zajedničkom turbetu. Mutevelija je staloženo pričao kako se tu nalaze mezarevi Šeh Dede i njegovor prijatelja i pobratima, hrišćanina, čije se ime zaboravilo u dalekoj prošlosti. Ispričao nam je jednu od nekoliko legendi koje su vezane za ovo staro turbe i Šeh Dedu iz Čekanića.

Kada je Šeh Dedo osjetio da će uskoro umrijeti, poslao je poruku svom prijatelju, a pobratim – hrišćanin uzjahao je odmah na konja i jezdio dan i noć samo da bi stigao na vrijeme da vidi svog prijatelja dok je još živ. Zakasnio je. Šeh Dede je već bio umro i bila je njegova dženaza. Kada su se prisutni okrenuli ka lijevom meleku, hrišćanin je bio živ, a kada su se okrenuli ka desnom ljudi su primijetili da je ležao mrtav na zemlji. Tako su zakopali oba zajedno, Šeh Dedu iz Čekanića i njegovog pobratima hrišćana.

U ovome starom i kulturnom tradicijom bogatom selu postoje mnoge legende o Šeh Dede. Kažu da je bio ”evlija”,odnosno ”dobri”. Takvi ljudi imaju sposobnost biti istovremeno na dva sasvim različita mjesta. Tako, po jednoj legendi, kada je Šeh Dedo kosio travu na svojoj zemlji u Čekanićima, u isti trenutak je učestvovao, po pričama tumača, u čuvenoj bici pod Banja Lukom, a koja se dogodila 1737 godine.

Čekanići očigledno imaju vrlo staru kulturu i tradiciju, koja se ogleda ne samo u mnogim pričama o: Šeh Dedi, njegovom pobratimu hrišćaninu, turbetu i dva mezara, čovjeku koji je bio ohol i pao je sa munare kada ju je završio, već i u mnogim toponimima koji ukazuju na religije (predkršćanske i heretičko-bogumilske). Takav je primjer toponim ”Kapak”, pored starog groblja u Čekanićima a koji je vrlo čest u ovom dijelu Bosne i predstavlja čuvanje tradicije prastarog kulturnog mjesta. Sam naziv Čekanići, također, može da se poveže sa srednjovijekovnim prezimenom Čekanović. Bosanska srednjovijekovna feudalna familija po imenu Čekanović, se pojavljuje u starim poveljama bosanskim države. A prema općem predanju u Čekanićima i okolini,

familija Djedović su najstarija porodica u ovom naselju a vezana je i za poznatog Šeh Dedu.

Od časopisa, *Biljeg Srebrenika*, Broj 4

Napomena: Thomas Butler je doktorirao na oblasti južnoslavenskih jezika i pedesetak godina je obilazio i istraživao lingvistiku, književnu historiju i narodnu usmenu tradiciju južnoslovenskih zemalja na Balkanu. Kao umirovljeni profesor američkog univerziteta Harvard, redovno je posjećivao i obilazio prostore sjeveroistočne Bosne, naročito Gračanice i Srebrenika. S tugom objavljujemo da je preminuo u januaru 2014.

Notes

1. Svoje obilaske područja oko Gračanice, Srebrenika, pa i šire, sprovodio sam sa prof. Rusmirom Djedovićem, dobrim poznavaocem prošlosti navedenih krajeva. ↩
2. Radi se o nekadašnjoj kući Begefendića, ogranka Gradaščevića, a sada Suljagića. ↩

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.